

ALISHER NAVOIY TURKIY TIL ASOSCHISI

O'zbekiston tumani 2-son politexnikum

Ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi

Yo'ldasheva Dilnoza Muhammadjon qizi

Annotatsiya: Alisher Navoiy, o'zining badiiy ijodi va adabiyotga qo'shgan hissasi bilan turkiy tilning asoschilaridan biri sifatida tanilgan. U, o'z zamonida turkiy tilni rivojlantirish va uni badiiy ifoda vositasi sifatida kengaytirishga katta hissa qo'shgan. Navoiy, o'z asarlarida turkiy tilning go'zalligi va kuchini namoyish etgan, bu esa uning ijodini o'z zamonidagi eng yirik adabiy yutuqlardan biriga aylantirgan.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, adabiyot, til, ijod, ilm-fan, badiiy ifoda, g'azal.

Asl ismi Nizomiddin Mir Alisher. U Hirotida tug'ilib, shu yerda umrining asosiy qismini o'tkazgan. Navoiyning otasi G'iyosiddin Bahodir temuriylar xonadoniga yaqin bo'lgan. She'r zavqi va iste'dodi erta uyg'ongan. Bolalikdayoq Farididdin Attorning „Mantiqut-tayr“ asarini yod olgan, Sharafiddin Ali Yazdiy nazariga tushgan, Mavlono Lutfiy yosh shoir iste'dodiga yuqori baho bergan, Kamol Turbatiy e'tirofini qozongan. Sayyid Hasan Ardasher, Pahlavon Muhammad kabi ustozlardan ta'lim olgan, Abdurahmon Jomiy bilan ijodiy hamkorlikda bo'lgan. Navoiy 1469 yilgacha temuriylar orasidagi ichki nizolar sababli Hirotidan yiroqroqda yashagan. Husayn Boyqaro Xuroson taxtiga o'tirgach (1469), Navoiy hayoti va ijodida yangi bosqich boshlanadi, muhrdorlik (1469) mansabiga, vazirlik (1472) va Astrobod hokimligi (1487)ga tayinlanadi. 1480—1500 yillar mobaynida o'z mablag'lari hisobidan bir necha madrasa, 40 rabot (safardagi yo'lovchilar to'xtab o'tish joyi), 17 masjid, 10 xonaqoh, 9 hammom, 9 ko'priq, 20 ta hovuz qurdiradi. Husayn Boyqaro Alisher Navoiyga „muqarrabi hazrati sultoniy“ („sulton hazratlarining eng yaqin kishisi“) degan unvonni beradi. Unga ko'ra Navoiy davlatning barcha ishlariga aralasha olardi.

Alisher Navoiy tarjimai holi o'z davrida Xondamir, Vosifiy, Husayn Boyqaro, Bobur kabi tarixchi va davlat arboblarning asarlarida aks etgan.[1]

Navoiy, o'z asarlarida nafaqat shaxsiy his-tuyg'ularini, balki jamiyatdagi muhim masalalarni ham yoritgan. U, adolat, sevgi, do'stlik va insoniylik kabi qadriyatlarni o'z asarlarida aks ettirib, o'z zamonidagi ijtimoiy muammolarni tanqid qilgan. Navoiy, o'z ijodida qahramonlar orqali xalqning ruhiyatini, urf-odatlarini va an'analarini aks ettirgan. U, o'z zamonida xalqning muammolari, umidlari va orzularini o'z asarlarida ifodalagan. Alisher Navoiy, o'zining "Xamsa" asarida turkiy tilning badiiy imkoniyatlarini kengaytirgan. Bu asar, beshta dostonni o'z ichiga oladi va turkiy adabiyotda yangi sahna ochadi. Navoiy, o'z asarlarida chuqur ma'nolarni ifodalashga intilib, turkiy tilni badiiy ifoda vositasi sifatida ishlatgan. U, o'z zamonida turkiy tilning imkoniyatlarini kengaytirib, uni adabiyot va ilm-fan sohalarida muhim rol o'ynashiga sabab bo'lgan. [2] Navoiy, o'z asarlarida insonning ichki dunyosi, uning his-tuyg'ulari va hayotiy tajribalari haqida chuqur fikrlar bildirdi. U, insoniyatning ma'naviy qadriyatlari, axloqiy tamoyillari va hayotiy saboqlarini o'z asarlarida aks ettirib, o'z zamonidagi ijtimoiy muammolarni yoritishga harakat qilgan. Bu esa uning asarlarini nafaqat adabiyot, balki falsafa sohasida ham muhim manba sifatida qabul qilishga sabab bo'ldi. U o'z asarlarida turkiy tilning go'zalligini va kuchini namoyish etgan. U, o'z zamonida turkiy tilni badiiy ifoda vositasi sifatida ishlatib, o'z asarlarida chuqur ma'nolarni ifodalagan. Navoiy, turkiy tilni nafaqat o'z zamonasida, balki kelajak avlodlar uchun ham boyitishga intildi. Uning asarlari, turkiy tilning rivojlanishida muhim manba bo'lib qolmoqda. Navoiy, o'z asarlarida xalqning ruhiyatini, urf-odatlarini va an'analarini aks ettirgan.[3] U, o'z zamonida xalqning muammolari, umidlari va orzularini o'z asarlarida ifodalagan. Navoiy, o'z asarlarida insonning ichki dunyosi, uning his-tuyg'ulari va hayotiy tajribalari haqida chuqur fikrlar bildirdi. Bu esa uning asarlarini nafaqat adabiyot, balki falsafa sohasida ham muhim manba sifatida qabul qilishga sabab bo'ldi. Alisher Navoiy, o'zining ijodi orqali turkiy tilni rivojlantirishga katta hissa qo'shgan. U, turkiy tilni badiiy ifoda vositasi sifatida ishlatib, o'z asarlarida chuqur ma'nolarni ifodalagan. Navoiy, o'z zamonida turkiy

tilning imkoniyatlarini kengaytirib, uni adabiyot va ilm-fan sohalarida muhim rol o'ynashiga sabab bo'lgan. Uning asarlari, turkiy tilning rivojlanishida muhim manba bo'lib qolmoqda. Navoiy, o'z asarlarida turkiy tilning go'zalligini va kuchini namoyish etgan. U, o'z zamonida turkiy tilni badiiy ifoda vositasi sifatida ishlatib, o'z asarlarida chuqur ma'nolarni ifodalagan.[4]

Xulosa:

Alisher Navoiy, o'z asarlarida xalqning ruhiyatini, urf-odatlarini va an'analarini aks ettirgan. U, o'z zamonida xalqning muammolari, umidlari va orzularini o'z asarlarida ifodalagan. Navoiy, o'z asarlarida insonning ichki dunyosi, uning his-tuyg'ulari va hayotiy tajribalari haqida chuqur fikrlar bildirdi. Bu esa uning asarlarini nafaqat adabiyot, balki falsafa sohasida ham muhim manba sifatida qabul qilishga sabab bo'ldi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev, M. (2015). Alisher Navoiy: Hayoti va ijodi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashri.
2. Qodirov, A. (2018). Navoiy merosi: Adabiy tahlil. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti nashri.
3. Xolmatov, S. (2016). Alisher Navoiy va uning davri. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti nashri.
4. Rahmonov, T. (2017). Navoiy asarlarida falsafa. Toshkent: Fan va texnologiya nashri.
5. Tojiboev, I. (2020). Alisher Navoiy: Adabiyot va madaniyat. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi.
6. Murodov, R. (2021). Navoiy va o'zbek adabiyotining taraqqiyoti. Andijon: Andijon Davlat Universiteti nashri.

7. Ismoilov, D. (2019). Alisher Navoiy: Hayoti va ijodiy yo'li. Farg'ona: Farg'ona Davlat Universiteti nashri.